

Дроздова Ірина Петрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків
ORCID ID: [0000-0001-9632-4584](https://orcid.org/0000-0001-9632-4584)
irina4410059@gmail.com

СТИЛІСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

У статті здійснено теоретичний аналіз поняття стилістичної компетентності, а також розкрито її зміст і структурну організацію для якісної підготовки кваліфікованих фахівців. У статті проаналізовано сутність стилістичної компетентності як важливої складової професійної компетентності педагога закладів вищої освіти аграрної галузі. Обґрунтовано значення опанування стилістичних норм сучасної іноземної / української літературної мови і фахової термінології для ефективної професійної комунікації, навчально-методичної та наукової діяльності викладача. Зауважено, що формування стилістичної компетентності педагога аграрного ЗВО є безперервним процесом, здійснюваним на етапах професійної підготовки та підвищення кваліфікації. Ефективними шляхами цього процесу вважаються: – інтеграція мовностилістичної підготовки у фахові та психолого-педагогічні дисципліни; – використання активних і інтерактивних методів навчання, спрямованих на розвиток професійного мовлення; – залучення викладачів до науково-дослідної діяльності та академічного письма; – систематична рефлексія та самооцінка рівня власної мовленнєвої культури. Окреслено структуру стилістичної компетентності, визначено її основні компоненти та шляхи формування в умовах професійної підготовки й підвищення кваліфікації педагогічних кадрів аграрних ЗВО. На основі опрацьованих матеріалів дослідження визначити рівні стилістичної компетентності: низький (характеризується фрагментарними знаннями про стилістичну систему мови); середній – реконструктивний (передбачає частково сформовану стилістичну свідомість); достатній – продуктивний (свідчить про сформовану стилістичну компетентність на рівні академічної комунікації); високий – творчий, професійний рівень (є показником високої мовної культури та професійної зрілості). Розглянуто ключові аспекти стилістичної компетентності: теоретична основа, практична реалізація, методична складова, значуща для професійної діяльності, мовної (українськомовної / іноземної) підготовки здобувачів вищої освіти, забезпечення ефективного, доречного й свідомого використання мовленнєвих засобів у різних сферах комунікації.

Ключові слова: стилістична компетентність, педагог закладу вищої освіти, фахова термінологія, функціонально-стильова диференціація мови, компоненти стилістичної компетентності, ключові аспекти стилістичної компетентності, мовленнєва культура, іншомовна мовленнєва підготовка фахівців.

Drozдова, Iryna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
Professor of the UNESCO Department
“Philosophy of Human Communication” and
Social and Humanitarian Disciplines
State biotechnological university, Kharkiv
ORCID ID: [0000-0001-9632-4584](https://orcid.org/0000-0001-9632-4584)
irina4410059@gmail.com

TEACHER'S STYLISTIC COMPETENCE AS A GUARANTEE OF QUALITY TRAINING OF QUALIFIED SPECIALISTS

The article provides a theoretical analysis of the concept of stylistic competence, as well as reveals its content and structural organization for the high-quality training of qualified specialists. The article analyzes the essence of stylistic competence as an important component of the professional competence of a teacher of higher education institutions in the agricultural sector. The importance of mastering the stylistic norms of the modern foreign / Ukrainian literary language and professional terminology for effective professional communication, educational, methodological and scientific activities of the teacher is substantiated. It is noted that the formation of stylistic competence of a teacher of an agricultural higher education institution is a continuous process carried out at the stages of professional training and advanced training. Effective ways of this process are considered to be: – integration of linguistic and stylistic training into professional and psychological and pedagogical disciplines; – use of active and interactive teaching methods aimed at the development of professional speech; – involvement of teachers in scientific and research activities and academic writing; – systematic reflection and self-assessment of the level of one's own speech culture. The structure of stylistic competence is outlined, its main components and ways of formation in the conditions of professional training and advanced training of pedagogical personnel of agricultural higher educational institutions are determined. Based on the developed research materials, the levels of stylistic competence are determined: low (characterized by fragmentary knowledge of the stylistic system of the language); medium – reconstructive (presupposes a partially formed stylistic consciousness); sufficient – productive (indicates the formed stylistic competence at the level of academic communication); high – creative, professional level (is an indicator of high language culture and

professional maturity). The key aspects of stylistic competence are considered: theoretical basis, practical implementation, methodological component, significant for professional activity, language (Ukrainian-language / foreign) training of higher education applicants, ensuring effective, appropriate and conscious use of speech means in various areas of communication.

Key words: *stylistic competence, teacher of a higher education institution, professional terminology, functional-stylistic differentiation of language, components of stylistic competence, key aspects of stylistic competence, speech culture, foreign language speech training of specialists.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасне осмислення проблем стилістики формується на перетині філософії мови, культурології, соціолінгвістики та етнолінгвістики, із посиленням уваги до психологічного напрямку в мовознавчих дослідженнях. У межах міждисциплінарного підходу стилістика розглядається не лише як наука про мовленнєві засоби та їх функціонування, а й як інструмент відображення культурних, соціальних і когнітивних процесів.

Актуалізація проблеми вербалізації культурної свідомості в умовах сучасного інформаційного простору зумовлює потребу в переосмисленні традиційних підходів до стилістики та впровадженні елементів інтерактивної стилістики, зорієнтованої на досягнення ефективної комунікації, формування оптимальних комунікативних стратегій і забезпечення результативної взаємодії між учасниками мовленнєвого акту.

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти України, зокрема закладів вищої освіти (ЗВО) аграрного профілю, характеризується суттєвим ускладненням професійних вимог до педагогічних кадрів. У контексті євроінтеграційних процесів, цифровізації освітнього середовища та модернізації змісту освіти зростає роль викладача як суб'єкта педагогічної, наукової та комунікативної діяльності.

Викладач аграрного закладу вищої освіти має бути не лише компетентним фахівцем у галузі аграрних наук, здатним до науково-дослідної та практичної діяльності, а й носієм високого рівня мовленнєвої культури, що забезпечує ефективну професійну комунікацію зі здобувачами освіти, колегами, представниками наукової та виробничої спільнот. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває проблема формування стилістичної компетентності як однієї з ключових складових професійної компетентності педагога.

Стилістична компетентність педагога вищої школи передбачає сформованість умінь і навичок доцільного використання мовленнєвих засобів відповідно до мети, завдань, умов і ситуації професійного спілкування. Вона забезпечує точність і логічну впорядкованість мовлення, наукову коректність, термінологічну виваженість та доступність викладу навчального матеріалу.

Для ЗВО аграрного спрямування, освітній процес у яких поєднує наукову, виробничу та практикоорієнтовану складові, особливого значення набуває володіння різними функціональними стилями мовлення – науковим, навчально-науковим, офіційно-діловим та публіцистичним. Це зумовлено необхідністю адаптації навчальної інформації до рівня підготовки здобувачів освіти, специфіки фахової підготовки та вимог сучасного аграрного виробництва.

Тож формування стилістичної компетентності викладача аграрного закладу вищої освіти постає як важливий чинник підвищення якості освітнього процесу, забезпечення ефективної професійної комунікації та підготовки конкурентоспроможних фахівців аграрної галузі, здатних до успішної професійної діяльності в умовах динамічних соціально-економічних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні дослідники у своїх наукових працях зосереджуються на вивченні окремих аспектів стилістичної компетентності, зокрема особливостей її формування в учнів різних вікових груп (І. Кучеренко, І. Нагрибельна, В. Нищета) та у студентів-філологів (О. Вовк, І. Каменська, Н. Павлик, А. Попович). Водночас проблема стилістичної компетентності майбутніх педагогів, які здійснюють підготовку фахівців аграрного профілю, залишається недостатньо розробленою, що й зумовлює актуальність і науковий інтерес до означеної теми. Зокрема такі науковці, як І. Нагрибельна, Н. Оськіна, Н. Павлик, Л. Рускуліс, М. Стурикова є серед дослідників, чий праці стосуються стилістичної компетентності (зокрема й майбутніх вчителів мови), що розуміється як важлива складова лінгвістичної підготовки, що охоплює знання стилістики, вміння застосовувати мовленнєві засоби відповідно до ситуації, та здатність формувати ці вміння в студентів.

Це означає, як ми вважаємо, що стилістична компетентність – це не лише теорія, а й практична мовностилістична підготовка педагога, що включає методикою навчання стилістики та готовність до її реалізації на лекціях і семінарських заняттях з дисциплін аграрної сфери.

У контексті праць цих та інших науковців, пов'язаних із методикою навчання стилістики, зокрема у вищій школі, складається стилістична підготовка студентів не тільки філологів, а й інших напрямків підготовки, щоб вони були готові як викладачі, які розуміють і можуть передати багатство стилістичних ресурсів мови. Стилістична компетентність на думку сучасних науковців – це цілісна система знань, умінь та навичок, що забезпечує ефективне використання мови в різних стилістичних режимах, і яку необхідно формувати у майбутніх учителів української / іноземної мови та літератури (Нищета, В. А., 2018; Павлик, Н. В., 2023; Оськіна, Н., 2020).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). **Мета дослідження** – проаналізувати особливості формування стилістичної компетентності здобувачів вищої освіти. Проведення наукових пошуків вимагало вирішення низки завдань: з'ясувати педагогічні засади основ формування стилістичної компетентності студентів – майбутніх фахівців-педагогів аграрної галузі, схарактеризувати сутність і структуру стилістичної компетентності, її ключові аспекти,

Вклад основного матеріалу дослідження.

Стилістична компетентність є складовою комунікативної компетентності особистості та передбачає здатність мовця адекватно добирати мовленнєві засоби відповідно до функціонального стилю мовлення. Вона формується на основі глибокого розуміння норм літературної мови, стилістичних ресурсів лексики, граматики та синтаксису.

Необхідно зазначити, що стилістична компетентність – це здатність розуміти, аналізувати та доцільно використовувати різноманітні мовленнєві засоби (фонетичні, лексичні, граматичні) відповідно до конкретного стилю мовлення (наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, художнього, розмовного) та ситуації спілкування, щоб ефективно передавати думку, виражати емоції та досягати комунікативної мети, демонструючи володіння мовною системою.

Основні компоненти стилістичної компетентності:

- **Знання стилів мовлення:** Розуміння особливостей кожного стилю та його функцій.
- **Стилістичний аналіз:** Вміння розпізнавати стилістичні засоби (синоніми, антоніми, фразеологізми, тропи) та їхню роль у тексті.
- **Стилістичне моделювання:** Здатність свідомо обирати й трансформувати мовні одиниці для створення тексту певного стилю.
- **Відповідність контексту:** Уміння добирати лексику та граматичні конструкції, що відповідають ситуації, адресату та меті спілкування.
- **Практичне застосування:** Використання стилістичних прийомів для досягнення виразності, точності, переконливості мовлення.

Чому це важливо:

- **Для вчителів та філологів:** Це ключова професійна якість для якісного

У сучасних умовах професійної діяльності викладачеві закладу вищої освіти (ЗВО) необхідні гнучкість мислення, здатність до нестандартних рішень та адаптації до динамічних змін соціально-економічного середовища. Це можливе лише за наявності високого рівня професійної компетентності та розвинених фахових здібностей. Викладач ЗВО має значний потенціал впливу на формування особистості здобувачів освіти, їхнього світогляду, моральних цінностей і соціальних орієнтацій.

Водночас реалізація цього потенціалу значною мірою залежить від індивідуальних особистісних якостей педагога, зокрема його професійного таланту, педагогічної мотивації та ставлення до професійної діяльності. Соціальний статус і престиж педагогічної професії зумовлюються також системою суспільних відносин, у межах яких здійснюється освітня діяльність.

У сучасному ЗВО педагог виступає активним учасником багаторівневої комунікації: навчальної, наукової, адміністративної та публічної. Стилістична компетентність у цьому контексті забезпечує ефективність академічного спілкування, що ґрунтується на дотриманні норм академічної доброчесності, логічності викладу, точності термінології та коректності мовленнєвих форм.

Для аграрних ЗВО особливого значення набуває вміння викладача адаптувати наукову інформацію до рівня підготовки здобувачів освіти, поєднувати теоретичний матеріал із практичними прикладами з аграрного виробництва, використовуючи при цьому стилістично доцільні мовленнєві засоби. Саме стилістична компетентність дає змогу уникати надмірної термінологізації або, навпаки, спрощення навчального матеріалу, що може знижувати його наукову цінність.

Сучасна професійна сфера дедалі більше орієнтується на категорію компетентностей. У цьому контексті професія визначає сукупність компетентностей, якими має володіти фахівець, або окреслює межі його професійної компетенції. Відтак професійна діяльність оперує передусім компетентностями, тоді як освіта забезпечує формування знань, умінь і навичок як основи їхнього розвитку.

Стилістична компетентність є ключовою складовою професійно орієнтованої (комунікативної) компетенції, що передбачає не лише знання норм мови, але й уміння свідомо вибирати мовленнєві засоби (лексику, граматику, синтаксис) відповідно до контексту, мети спілкування та адресата у фаховій сфері, забезпечуючи точність, ефективність та доречність мовлення. Вона дозволяє фахівцю «налаштувати» своє мовлення під конкретну професійну ситуацію, будь то діловий лист, наукова доповідь чи публічний виступ, реагуючи на нові реалії та вимоги.

Слід відзначити такі ключові аспекти стилістичної компетентності:

Теоретична основа: Це ґрунтова база, без якої неможлива усвідомлена стилістична діяльність: знання стилістичної системи мови (стилі, їхні ознаки, тропи, фігури):

- розуміння стилістичної системи мови (функціональні стилі, підстилі, жанри);
- знання стилістичних норм та їх варіантності;
- володіння поняттями тропів (метафора, метонімія, епітет тощо) і стилістичних фігур (анафора, інверсія, градація, паралелізм);

- уявлення про експресивні можливості мовленнєвих одиниць на різних рівнях (лексичному, морфологічному, синтаксичному).

Це відповідає на запитання: *що таке стилістика і як вона влаштована?*

Практична реалізація: Уміння свідомо обирати та вживати мовленнєві засоби для різних комунікативних завдань.

Цей аспект пов'язаний із мовленнєвою діяльністю:

- уміння доречно добирати мовленнєві засоби відповідно до мети, адресата й ситуації спілкування;
- здатність створювати тексти різних стилів (наукові, публіцистичні, офіційно-ділові, художні тощо);
- навички стилістичного аналізу тексту та редагування;
- усвідомлене використання стилістичних засобів для досягнення комунікативного ефекту.

Відповідь на запитання: *як користуватися стилістикою на практиці?*

Методична складова: Здатність навчати стилістиці студентів, формуючи в них відповідні вміння та навички.

Особливо важливо для педагогів:

- уміння пояснювати стилістичні явища доступно й системно;
- добір ефективних методів і вправ для формування стилістичних умінь учнів і студентів;
- розвиток у здобувачів освіти мовленнєвої рефлексії та чуття стилю;
- інтеграція стилістики з розвитком критичного мислення та культури мовлення.

Відповідь на запитання: *як навчити стилістики інших?*

Подані пункти можна розуміти як цілісну базову модель стилістичної компетентності (особливо актуальну для майбутніх педагогів, викладачів-філологів або викладачів мови).

Аналіз наукових джерел засвідчує наявність різноманітних термінологічних підходів до окреслення цього поняття, зокрема використання таких дефініцій, як *стилістична компетентність/ компетенція, лінгвістична стилістична компетенція, дискурсивно-стилістичний компонент лінгвістичної компетенції* (знання термінології), *лінгвостилістична, комунікативно-стилістична компетенція* тощо.

Така термінологічна варіативність і певна нечіткість у трактуванні свідчать про відсутність єдності наукових поглядів щодо статусу стилістичної компетентності: чи доцільно розглядати її як самостійну категорію, чи як складову комунікативної або мовно-комунікативної компетентності (Попович, 2019: 241).

У науковій літературі можна виокремити кілька підходів до розуміння стилістичної компетентності: як здатності продукувати висловлювання в умовах природної комунікації відповідно до конкретної мовленнєвої ситуації (Нагрибельна, 2020); як склад-

ника комунікативної компетентності, що постає інтегративною характеристикою особистості, обізнаною з мовленнєвими нормами, функціональними стилями та способами побудови різножанрових текстів (Павлик, 2023); як інтегративної якості особистості, яка володіє знаннями про зображувально-виражальні засоби мови та принципи їх доцільного добору й використання в конкретних мовленнєвих ситуаціях (Попович, 2018).

Педагог аграрної галузі розглядається як фахівець, що поєднує професійні знання у сфері агрономії та сільського господарства з педагогічною підготовкою і здійснює професійну діяльність, спрямовану на підготовку конкурентоспроможних фахівців аграрного сектору шляхом викладання, організації практичної підготовки та управлінської діяльності.

Важливим складником його професійної компетентності є також упровадження інноваційних освітніх підходів і сучасних виробничих технологій з метою підвищення якості навчання та ефективності професійної підготовки здобувачів освіти.

Як ми передбачаємо, існують різноманітні шляхи формування стилістичної компетентності, що визначають її особливості.

Сутність і структура стилістичної компетентності передбачає значне підґрунтя. Стилiстична компетентність є складником комунікативної компетентності особистості, без чого неможливо професійна комунікація фахівця. Саме за допомогою стилістичної компетентності, як складової, формується і професійна компетентність. Сутність стилістичної компетентності виявляється у здатності розпізнавати стилістичні особливості текстів різних функціональних стилів, тобто полягає в умінні свідомо добирати мовленнєві засоби відповідно до мети, ситуації та стилю мовлення.

Важливою ознакою є вміння створювати власні висловлювання з урахуванням стилістичних норм сучасної української бо іноземної мови, якою здійснюється підготовка фахівців аграрної галузі. Структура стилістичної компетентності охоплює знання про стилі мовлення, їхні мовленнєві засоби та функції. До її структури також входять уміння аналізувати, оцінювати й редагувати тексти з погляду стилістичної доцільності. Стилiстична компетентність сприяє ефективній комунікації та культурі мовлення.

Стилiстичну компетентність доцільно визначати як здатність особистості свідомо й доцільно добирати та використовувати мовленнєві засоби відповідно до комунікативного змісту висловлювання, адресата й сфери спілкування, зокрема професійного мовлення.

Для педагога ЗВО вона проявляється в умінні створювати тексти різних функціональних стилів: наукового, навчально-наукового, офіційно-ділового, публіцистичного та усного професійного мовлення.

Якщо виявляти складові стилістичної компетентності, то важливо стисло назвати складники, без яких неможливо розуміння її сутності і структури :

- *Знання стилів мовлення*: розуміння особливостей кожного стилю та його функцій.

- *Стилістичний аналіз*: уміння розпізнавати стилістичні засоби (синоніми, антоніми, фразеологізми, тропи) та їхню роль у тексті.

- *Стилістичне моделювання*: здатність свідомо обирати й трансформувати мовні одиниці для створення тексту певного стилю.

- *Відповідність контексту*: уміння добирати лексику та граматичні конструкції, що відповідають ситуації, адресату та меті спілкування.

- *Практичне застосування*: використання стилістичних прийомів для досягнення виразності, точності, переконливості мовлення.

У структурі стилістичної компетентності педагога виокремлюють такі компоненти:

- *когнітивний*, що передбачає знання стилістичних норм, функціональних стилів і жанрів професійного мовлення;

- *операційно-діяльнісний*, що охоплює вміння й навички практичного використання мовленнєвих засобів у різних педагогічних ситуаціях;

- *ціннісно-мотиваційний*, пов'язаний з усвідомленням значущості мовленнєвої культури для професійної діяльності та прагненням до її вдосконалення;

- *рефлексивний*, що виявляється у здатності аналізувати власне мовлення, коригувати його відповідно до комунікативних завдань (Попович, 2018; Павлик, 2023).

На нашу думку, слід розширити складові структури стилістичної компетентності, доповнити і додати такі компоненти :

- *лінгвістичний* (знання мовленнєвих норм),
- *мовленнєвий* (уміння застосовувати мову),
- *комунікативний* (вибір стилю відповідно до ситуації),

- *когнітивний* (розуміння суті),
- *етнокультурний/ етносоціокультурний* (знання культурного контексту),
- *діяльнісний* (практичне застосування),
- *мотиваційно-ціннісний* (відповідність нормам).

Ці компоненти стилістичної компетентності одночасно формують здатність свідомо і доцільно використовувати мову в різних сферах спілкування.

Схарактеризуємо основні компоненти і зазначимо їх особливості:

- *лінгвістичний/ мовний компонент*: знання лексичних, граматичних, фонетичних норм та правил; володіння стилістичними ресурсами мови (синоніми, антоніми, тропи);

- *мовленнєвий компонент*: уміння будувати зв'язне висловлювання, добирати відповідні мовленнєві

засоби для конкретного контексту, володіння різними стилями (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, розмовний, художній);

- *комунікативний компонент*: здатність аналізувати ситуацію спілкування, мету, адресата та обирати оптимальний стиль мовлення;

- *когнітивний компонент*: розуміння сутності стилів, їхніх відмінностей та функцій.

- *етнокультурний/ етносоціокультурний компонент*: знання національних особливостей мовлення, етикетних норм, традицій, що впливають на вибір мовленнєвих засобів.

- *діяльнісний компонент*: практичне застосування стилістичних знань у письмовій та усній мовленнєвій діяльності (переклад, редагування, створення текстів).

- *мотиваційно-ціннісний компонент*: бажання дотримуватися норм мовленнєвої культури, прагнення до досконалості мовлення.

Знання мовленнєвих норм і стилістичної компетентності для педагога аграрного ЗВО має колосальне значення. Специфіка діяльності педагога в аграрному закладі вищої освіти зумовлює потребу у володінні різними стилями мовлення. Тож слід відзначити роль стилістичної компетентності в академічному та науковому дискурсі.

В академічному мовленні стилістична компетентність забезпечує логічність, точність, об'єктивність і нейтральність викладу. Уміння дотримуватися норм наукового стилю сприяє коректному представленню результатів досліджень, аргументованості висновків і зрозумілості тексту для фахової аудиторії.

Науковий стиль є необхідним для підготовки та презентації результатів досліджень, написання статей, тез, дисертацій. Навчально-науковий стиль використовується під час лекцій, практичних і лабораторних занять, де важливо поєднувати наукову точність із доступністю викладу.

Офіційно-діловий стиль забезпечує коректне оформлення службової документації, навчальних програм, робочих планів, звітів.

Усне професійне мовлення відіграє ключову роль у педагогічній взаємодії, формуванні позитивного освітнього середовища та розвитку професійної культури здобувачів освіти.

Термінологія є основою фахового мовлення, системою спеціалізованих лексичних одиниць, що точно й однозначно позначають наукові поняття певної галузі знань. Її застосування є необхідною умовою ефективної професійної комунікації, оскільки забезпечує стандартизацію наукового викладу та запобігає двозначності.

Слід відзначити нерозривний взаємозв'язок стилістичної компетентності й термінологічної точності. Уживання термінів потребує високого рівня стилістичної компетентності, адже некоректне або

надмірне використання термінології може ускладнити сприйняття тексту. Мовець повинен уміти поєднувати термінологічну насиченість із доступністю викладу, дотримуючись принципів доцільності та стилістичної рівноваги.

Відзначимо також нормативність і доречність термінів у різних функціональних стилях.

Ступінь уживання термінології змінюється залежно від стилю мовлення: у науковому стилі терміни є доміантними, у публіцистичному – можуть пояснюватися або адаптуватися, а в художньому – використовуються з експресивною чи символічною метою. Стилiстична компетентність дозволяє мовцеві адекватно регулювати ці відмінності.

В освітньому процесі відбувається формування стилістичної та термінологічної компетентності. Розвиток зазначених компетентностей передбачає системну роботу з науковими текстами, аналіз мовленнєвих засобів, опанування галузевих терміносистем і практику створення власних академічних висловлювань. Це сприяє підвищенню мовної культури майбутніх фахівців.

Для професійної діяльності знання стилістичної компетентності та термінології має колосальне значення. Високий рівень опанування стилістичною компетентністю та термінологією є показником професійної зрілості мовця, забезпечує ефективну комунікацію в науковому та освітньому середовищі й підвищує якість фахового мовлення загалом.

Формування стилістичної компетентності педагога аграрного ЗВО є безперервним процесом, що здійснюється на етапах професійної підготовки та підвищення кваліфікації.

Ефективними шляхами цього процесу є:

- інтеграція мовностилістичної підготовки у фахові та психолого-педагогічні дисципліни;
- використання активних і інтерактивних методів навчання, спрямованих на розвиток професійного мовлення;
- залучення викладачів до науково-дослідної діяльності та академічного письма;
- систематична рефлексія та самооцінка рівня власної мовленнєвої культури.

Для розуміння питання формування і розвитку стилістичної компетентності слід запропонувати деякі методи формування стилістичної компетентності:

Текстово-аналітичний метод.

Одним із провідних методів формування стилістичної компетентності є системний аналіз текстів різних функціональних стилів. Робота з художніми, науковими, публіцистичними та офіційно-діловими текстами дає змогу виявляти стилістично марковані мовленнєві засоби, аналізувати їх функції та усвідомлювати залежність мовного оформлення від комунікативної мети й ситуації спілкування.

Порівняльно-стилістичний метод

Застосування порівняльного аналізу сприяє формуванню вміння зіставляти тексти різних стилів або жанрів, визначати спільні та відмінні риси мовного оформлення. Особливу ефективність цей метод має під час трансформації одного тексту в інший (наприклад, наукового – у публіцистичний), що розвиває чуття стилістичної доцільності.

Метод стилістичного експерименту

Стилiстичний експеримент передбачає свідоме варіювання мовленнєвих засобів у тексті з метою спостереження за змінами його стилістичного забарвлення. Такий метод активізує мовленнєве мислення, сприяє усвідомленню функціонального підходу до роботи з текстами різних стилів.

На основі опрацьованих матеріалів дослідження можемо визначити рівні стилістичної компетентності: низький, середній, достатній та високий рівні.

1. Низький (репродуктивний) рівень.

Характеризується фрагментарними знаннями про стилістичну систему мови. Здобувач освіти:

- має поверхове уявлення про функціональні стилі;
- не завжди розрізняє стилістичні норми;
- допускає стилістичні помилки (змішування стилів, канцеляризми, розмовні елементи в науковому тексті);
- відтворює готові мовні зразки без усвідомлення їхньої доречності;
- не здатний самостійно редагувати власний текст.

2. Середній (реконструктивний) рівень

Передбачає частково сформовану стилістичну свідомість. Здобувач освіти:

- розрізняє основні функціональні стилі та жанри;
- уміє добирати мовні засоби відповідно до типових комунікативних ситуацій;
- помічає окремі стилістичні недоліки в текстах;
- редагує текст за зразком або з допомогою викладача;
- дотримується загальних вимог до наукового й професійного мовлення, хоча припускається поодиноких помилок.

3. Достатній (продуктивний) рівень

Свідчить про сформовану стилістичну компетентність на рівні академічної комунікації. Здобувач освіти:

- усвідомлено користується стилістичними нормами;
- точно й доречно добирає мовленнєві засоби залежно від мети, адресата та жанру;
- створює цілісні, логічно організовані тексти різних стилів;
- самостійно редагує та вдосконалює власні й чужі тексти;

• демонструє мовне чуття та стилістичну гнучкість.

4. Високий (творчий, професійний) рівень

Є показником високої мовної культури та професійної зрілості. Здобувач освіти:

- вільно орієнтується в стилістичній системі української мови;
- майстерно використовує стилістичні ресурси мови;
- адаптує стиль мовлення до складних і нестандартних комунікативних ситуацій;
- здійснює глибокий стилістичний аналіз текстів;
- володіє навичками фахового редагування та стилістичного консультивання.

Отже, розвиток стилістичної компетентності у вищій школі має поетапний характер — від репродуктивного володіння мовленнєвими засобами до творчого й професійно орієнтованого використання стилю.

Стилістична компетентність у вищій школі на засадах набутих знань передбачає формування умінь і навичок, потрібних у професійній діяльності. Стилістична компетентність є важливою складовою професійної мовної (українськомовної / іноземної) підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки забезпечує ефективне, доречне й свідоме використання мовленнєвих засобів у різних сферах комунікації.

По-перше, стилістична компетентність формує здатність глибоко усвідомлювати функціонально-стильову диференціацію мови, розуміти особливості наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, художнього та розмовного стилів, а також специфіку їх жанрових різновидів (стаття, доповідь, рецензія, звіт, есе тощо).

По-друге, вона розвиває вміння добирати вербальні та невербальні засоби відповідно до комунікативної мети, адресата, ситуації спілкування і професійного контексту. Це особливо важливо для академічного й професійного мовлення, де помилки стилістичної невідповідності знижують й іноді руйнують якість комунікації.

По-третє, стилістична компетентність забезпечує навички аналізу, інтерпретації та стилістичної оцінки текстів різних типів, зокрема академічних і фахових. Здобувачі вищої освіти навчаються виявляти стилістично марковані одиниці, стилістичні засоби, порушення норм та їхній вплив на сприйняття тексту.

По-четверте, вона сприяє формуванню умінь продукувати власні тексти високого рівня стилістичної культури – курсові, кваліфікаційні роботи, наукові статті, тези доповідей, публічні виступи. Студенти опановують навички логічної організації тексту, точності, ясності, аргументованості й стилістичної цілісності викладу.

По-п'яте, стилістична компетентність розвиває редакторські вміння: коригування стилістичних недоліків, усунення мовленнєвої надмірності, шаблонності, невмотивованих запозичень, кальок, а також гармонізацію стилю тексту відповідно до норм сучасної української літературної мови.

По-шосте, важливим результатом є формування критичного мовного мислення та мовленнєвої рефлексії – здатності усвідомлено оцінювати власне мовлення й мовлення інших, прогнозувати комунікативний ефект тексту та відповідальність автора за мовленнєвий вибір.

Тож у вищій школі стилістична компетентність виступає не лише як мовна навичка, а як інструмент професійної самореалізації, академічної доброчесності та ефективної наукової й суспільної комунікації.

Результати дослідження. Узагальнюючи сказане, зауважимо, що стилістична компетентність – це не лише знання правил, а й поєднання теорії, практики й методики, що забезпечує високий рівень мовленнєвої культури та професійної майстерності. Стилістична компетентність сприяє також підвищенню якості освітнього процесу, формуванню авторитету викладача та розвитку мовленнєвої культури майбутніх фахівців аграрної галузі.

Стає зрозумілим, що підготовка педагога аграрної галузі, тобто особи вимагає опанування певних компетентностей у достатньо широкому їх розумінні. Зокрема, для опанування стилістичною компетентністю студент повинен володіти достатнім рівнем сформованості лінгвістичної компетенції взагалі, а саме: фонологічної, тобто знання та вміння сприймати і породжувати звуки і користуватися інтонацією; орфографічної, тобто знання і вміння сприймати та породжувати звуковий склад слова на листі; лексичної, тобто знання та вміння використовувати мовленнєві одиниці; семантичної, тобто усвідомлене вживання слова в потрібному значенні; граматичної, тобто знання і вміння використовувати граматичні ресурси мови; а також вміння в 4-х видах мовленнєвої діяльності.

Отже, формування стилістичної компетентності важливе для вчителів, філологів, педагогів як ключової професійної якості, без якої неможливо на високому рівні викладати українську / іноземну мову та літературу. Для педагогів – фахівців іншої сфери спеціальної підготовки (зокрема й аграрної галузі) розгалужені і ґрунтовні знання стилістики дають позитивні результати і дозволяють ефективно комунікувати в професійній діяльності (наприклад скласти ділові документи, виступати публічно, писати звіти). А стосовно кожного носія мови (української або іноземної) – підвищує загальну культуру мовлення, допомагає уникати помилок та бути зрозумілим співрозмовнику.

Конфлікт інтересів

Автор не має потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Нагрибелна, І. (2020). Методика формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців морської галузі в системі вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 34, 4. 216–221.
- Нищета, В. А. (2018). Методика формування риторичної компетентності учнів основної школи в процесі навчання української мови. [Дис. докт. пед. наук, Херсонський державний університет].
- Павлик, Н. В. (2023). Формування стилістичної компетентності у професійній підготовці вчителя-філолога в закладах вищої освіти [The 11th International scientific and practical conference “Problems of the development of science and the view of society” (March 21 – 24, 2023). Graz, Austria. International Science Group]. 311–318.
- Попович, А. (2018). Методика навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти [Монографія]. Кам'янець-Подільський.
- Оськіна, Н. (2020). Структура когнітивного компонента стилістичної компетентності майбутніх філологів-синологів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 32(2), 89–93.
- Рускуліс, Л. В. (2019). Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін. [Дис. докт. пед. наук, Херсонський державний університет].
- Рускуліс, Л. В. (2018). Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін. [Монографія].

REFERENCES

- Nahrybelna, I. (2020). Metodyka formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv morskoi haluzi v systemi vyshchoi osvity. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Pedagogika*. Vyp. 34, T. 4. S. 216–221.
- Nyshcheta, V. A. (2018). Metodyka formuvannia rytorychnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly v protsesi navchannia ukrainskoi movy. [Dys. dokt. ped. nauk, Khersonskiy derzhavnyi universytet].
- Pavlyk, N. V. (2023). Formuvannia stylistychnoi kompetentnosti u profesiinii pidhotovtsi vchytelia-filologa v zakladakh vyshchoi osvity [The 11th International scientific and practical conference “Problems of the development of science and the view of society” (March 21 – 24, 2023). Graz, Austria. International Science Group], 311–318.
- Popovych, A. (2018). Metodyka navchannia stylistyky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury v zakladakh vyshchoi osvity [Monohrafiia. Kamianets-Podilskiy].
- Oskina, N. (2020). Struktura kohnityvnoho komponenta stylistychnoi kompetentnosti maibutnikh filolohiv-synolohiv. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 32(2), 89–93.
- Ruskulis, L. V. (2019). Metodychna systema formuvannia lnhvistychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy u protsesi vyvchennia movoznavchykh dystsyplin. [Dys. dokt. ped. nauk, Khersonskiy derzhavnyi universytet].
- Ruskulis, L. V. (2018). Metodychna systema formuvannia lnhvistychnoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv ukrayins'koyi movy u protsesi vyvchennia movoznavchykh dystsyplin [Methodical system of formation of linguistic competence of future teachers of the Ukrainian language in the process of studying linguistic disciplines]: monograph.

Дата надходження до редакції 02.09.2025 р.

Ухвалено до друку 25.09.2025 р.

CC Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)